

Sağlık Mesajlarının Görsel Dili: Broşürler Üzerine Göstergebilimsel Bir Çalışma

Şule KARADAĞ ALÇI¹

¹ Giresun Üniversitesi, Tirebolu İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Giresun, Türkiye

Makale Bilgisi

Makale Geçmişi

Geliş: 03.03.2025

Kabul: 04.05.2025

Yayın: 25.08.2025

Anahtar Kelimeler

Broşür,

İletişim,

Sağlık İletişimi,

Tüketici Sağlığı Bilgileri.

ÖZET

Sağlığın teşviki ve geliştirilmesi kavramının ortaya çıkması ile birlikte, bireysel sorumluluğun daha da ön plana çıkması, sağlık iletişimi çalışmalarının önemi daha da artırmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirilen iletişim stratejilerinde, kitlelere ulaşma ve bilgilendirilmelerin sağlanmasında yazılı iletişim araçlarından broşürler sıklıkla kullanılan mesaj kanallarındandır. Hemen hemen her sektör de karşımıza çıkan broşürler, alıcıları bilgilendirmek, bir konuya dikkatlerini çekmek ve tutum değişiminde bir ikna aracı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışma, sağlığın geliştirilmesi çerçevesinde bireyleri bilgilendirmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla oluşturulan broşürlerde kullanılan görsellerin göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi ile Sağlık Bakanlığı'nın ve Yeşilay'ın web sitesinde yer alan, erişime açık 10 broşür, göstergebilim yöntemi ile incelenmiştir. Broşürlerin analizinde ise Roland Barthes'in modeli kullanılmış, görseller, gösterge, gösteren, gösterilen ve düz anlam-yan anlam boyutları ile ele alınmıştır. Analizler sonucunda, broşürler hazırlanırken verilmek istenen ana mesajların görseller ile sunulduğu, bununla birlikte tercih edilen göstergelerin, temel mesajların yanında okuyucuya yan anlamlar yoluyla ayrıntılara ulaştırdığı görülmektedir. Broşürlerin ana temaları, sorumluluk (kendine, topluma, aileye), doğal süreç vurgusu, bireysel davranışların topluma etkileri, sağlıkta zaman kavramının önemi şeklinde sınıflandırılabilir.

The Visual Language of Health Messages: A Semiotic Analysis on Brochures

Article Info

Article History

Received: 03.03.2025

Accepted: 04.05.2025

Published: 25.08.2025

Keywords

Pamphlets,

Communication,

Health

Communication,

Consumer Health

Information.

ABSTRACT

This study conducts a semiotic examination of visuals used in awareness brochures developed for health promotion purposes. The research population comprises informational brochures published by the Turkish Ministry of Health and the Green Crescent (Yeşilay) organization. Using purposive sampling methodology, we analyzed 10 publicly available brochures addressing priority public health issues that significantly impact individuals and feature high research relevance. The selected brochures cover the following health topics; Oral and dental health, breast cancer, natural childbirth, hazards of smoking, early cancer detection, balanced and adequate nutrition, technology addiction, importance of breastfeeding, hiv/aids, seasonal influenza. Employing Roland Barthes' semiotic model, we analyzed the visual materials through the dimensions of sign/signifier/signified and denotation/connotation. Our findings reveal that the brochures effectively communicate core messages through carefully selected visuals, the chosen semiotic elements provide additional layers of meaning through connotation. Four dominant thematic frameworks emerged; Responsibility (toward self, society, and family), emphasis on natural processes, impact of individual behaviors on public health, the critical importance of timing in healthcare. The study demonstrates how health communication materials employ both explicit and implicit messaging through visual semiotics to enhance public health awareness.

To cite this article

Karadağ Alçı, Ş. (2025). Sağlık mesajlarının görsel dili: Broşürler üzerine göstergebilimsel bir çalışma, *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 358-377. <https://doi.org/10.51123/jgehes.2025.181>

*Sorumlu Yazar: Şule KARADAĞ ALÇI, sulekaradag@gmail.com

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Sağlık özelde bireyi genelde tüm toplumu ilgilendiren bir olgudur. Bireysel anlamda başlayan girişimlerin yansımaları topluma doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Son dönemde gerçekleştirilen uygulamalar ve politikalarda, üzerinde en çok durulan konulardan biri sağlığın korunması ve geliştirilmesi olmuştur. Sağlığın geliştirilmesi, bireyin kendi sağlık sorumluluğunu aldığı, daha aktif bir konuma geçtiği, sağlık düzeyini yükseltmek için, sağlıklı yaşam biçimini benimsemesi, sağlıkla ilgili sorumluluklarının farkında olması ve bu yönde davranmasını içermektedir (Canatan & Söyler, 2024). Sağlığın geliştirilmesi, bireysel sorumluluk kavramı ile doğru orantılıdır. Bireyin kendi sağlığı konusunda farkındalığını ve kontrollü olmasını ifade etmektedir. Ancak önemli bir nokta bireyin alacağı sorumlulukla birlikte, bu sorumluluğu alabilmesi için yeterli bilgi ve desteğin sağlanmasıdır. Sağlığın geliştirilmesi için yapılan farkındalık çalışmaları, sosyal sorumluluk projeleri, iletişim çalışmaları, sağlık iletişimini ön plana çıkarmaktadır.

Sağlık iletişimi, son zamanlarda üzerinde önemle durulan, dikkat çeken kavramlardan biridir. Kavram, 1970’li yıllarda Amerika’da ortaya çıkmış, 2000’li yıllardan itibaren de ülkemizde çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, bireylerin tüketim alışkanlıklarındaki değişim ve insanların sistemlerden beklentilerinin değişmesi gibi unsurlarla birlikte, sağlıkta bireysel sorumluluğun artması sağlık iletişimi çalışmalarının rolünü daha da vurgulamaktadır. Sağlık iletişimi, sağlıkla ilgili olan kurum ya da bireylerin, hedef kitlelerin dikkatini çekmek amacı ile gerçekleştirdikleri iletişim şeklidir (Okay, 2016). Bir başka açıdan sağlık iletişimi, iletişimin, sağlık sorunları ile başa çıkılmasında, farkına varılmasında ve yönetilmesinde stratejilerin geliştirilmesinde oynadığı rol olarak ifade edilmektedir (Yılmaz & Günay, 2022). Sağlığın geliştirilmesinde, artan kişisel sorumluluklar ile ilgili bireylere rehberlik edecek çalışmaların ise daha da yaygınlaşması kaçınılmaz olmuştur.

Sağlık iletişimi çalışmaları kişilerarası iletişim ve kitle iletişim olmak üzere iki temel kategoride ele alınmaktadır. Kişilerarası iletişim sağlık çalışanlarının hastalar ve kendi aralarındaki iletişimi ifade etmektedir. Kitle iletişim ise yazılı ve görsel-işitsel medya araçları (Televizyon, radyo, sosyal medya, gazete, broşürler, afişler vb.) kullanılarak gerçekleştirilen iletişim şeklidir. Sağlık iletişimi alanında yapılan kitle iletişim çalışmaları ile aynı anda çok sayıda kişiye ulaşarak, ele alınan konuya kitlelerin ilgisini çekmek, bilgilendirmek ve harekete geçmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. De Alba Rosales vd., (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma da video, broşür ve websitelerinin, sağlık eğitimi ve sağlığın geliştirilmesinde etkili araçlar olarak algılandıkları belirtilmektedir. Bir başka çalışma da ise sosyal medyanın kullanımının zihinsel sağlık kampanyalarında kullanımının etkili bir girişim olduğu ve çok kısa sürede çok fazla insana ulaşmayı sağladığı ifade edilmektedir (Latha vd., 2020).

Sağlık iletişimi kapsamında uygulanan kitle iletişim çalışmalarında, sosyal pazarlama, medyada savunuculuk, halkla ilişkiler gibi stratejiler kullanılmaktadır (Çınarlı, 2019). Kotler & Zaltman (1971), ilk defa sosyal pazarlamayı, ticari pazarlama anlayışının, sosyal fikirlerin kabul edilmesini artırmak amacıyla uyarlanan bir pazarlama süreci olarak tanımlamışlardır. Medyada savunuculuk, medyanın aktif ve stratejik kullanımı ile kamu sağlığına yönelik politikaların geliştirilmesinde halkın katılımını amaçlamaktadır (Şengün, 2016). Halkla ilişkiler ise, hedef kitle ile iletişim kurma ve sürdürme çabasıdır ve bu çaba kampanyanın medya da yer almasını sağlayarak hedef kitlenin dikkatinin çekilmesini sağlamaktadır (Çınarlı, 2019; Teaker, 2012). Sağlık iletişiminde kullanılan araçların çeşitliliği, hedef kitleye ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, sosyal medya platformları, sağlık bilgilerini hızlı ve geniş kitlelere ulaştırmak için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, sağlık iletişimi çalışmalarında kullanılan geleneksel medya araçları da hala önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmalar, sağlık iletişiminin etkinliğini artırmak için hem dijital hem de geleneksel medya araçlarının bir arada kullanılmasının faydalı olduğunu göstermektedir (Farsi, 2021, Beşikçi & Aslan, 2024).

Özellikle halkla ilişkiler çalışmalarında, yazılı, görsel-işitsel medya araçları aktif olarak kullanılmaktadır. Bunlar arasında yaygın olarak kullanılanlardan biri de hem görsel unsurlar hem de bilgilendirici yazıları içeren broşürlerdir. Bireyleri bir konuda harekete geçirebilmek için öncelikle farkındalık oluşturmak gereklidir, broşürlerde, farkındalığın oluşması ve dikkat çekme noktasında kullanılan temel bir araçtır. Broşürler, özellikle spesifik hedef kitlelere ulaşmak amacıyla hazırlanan, bireyleri bir konu ile ilgili bilgilendirme yapmak ve özellikle insanların kolay ulaşabilecekleri, bekleme salonları gibi mekanlarda karşılaşılan iletişim araçlarından biridir. Broşür, önceden belirlenen hedef kitlelere ulaşmak amacıyla, özel bir amaç için hazırlanan altı veya daha fazla sayfadan oluşan yazılı materyallerdir (Balta-Peltekoğlu, 2016).

Broşürler, bireylerin sağlık konularındaki bilgi eksikliklerini giderme ve sağlık okuryazarlığına gelişmesine katkı sağlayan basit, anlaşılabilir ve görsel olarak desteklenen içeriklerle bireylerin dikkatini çekmekte ve farkındalık oluşturarak harekete geçmelerini sağlamaktadır. Sağlık iletişimi çalışmaları kapsamında broşür kullanımı bireylerin sağlık bilincini artırmada ve toplumsal sağlığı iyileştirmede önemli bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın amacı, hedef kitlesi herkes olan sağlık iletişimi çalışmalarında sıklıkla kullanılan broşürlerin, göstergibilimsel analiz yöntemi ile incelenerek, gösteren ve gösterilen bağlamında anlamların ortaya çıkarılmasıdır.

Sağlık İletişiminde Broşür Kullanımı

Sağlık alanında, hedef kitlelere yönelik olarak oluşturulan eğitici ve bilgilendirici broşürler, bireylerin dikkatlerini çekmek ve hem kendileri hem de çevreleri konusunda harekete geçmeleri noktasında etkili birer araç olabilmektedir. Hazırlanan broşürlerin başarısını etkileyen unsurlardan biri, hedef kitlelerin özelliklerinin göz önünde bulundurularak hazırlanmasıdır. Bir diğer unsur ise, her ne kadar broşürler ağırlıklı olarak bilgilendirici yazılar içeriyor olsa da bireylerin dikkatini çekerek, okumaya teşvik etmesini sağlayacak görsellerin de yer almasıdır. Yaratıcı ve dikkat çekici görseller içeren broşürlerin okunma ihtimali daha yüksek olabilecektir. Fotoğraf ile hikaye anlatımı, hikaye anlatımı olmayan sadece bilgi ve fotoğraf paylaşılan ve fotoğraftan çok yazılı mesajlar içeren üç versiyon broşürün incelendiği bir çalışmada, fotoğraf hikayeleri içeren broşürlerin diğer versiyonlara göre katılımcılar tarafından daha fazla fark edildiği görülmüştür (Jansen vd., 2021).

Sağlık iletişiminde hedef kitle, çalışmanın amacına göre belirlenen hedef kitle ve sağlık kurumları açısından hedef kitle şeklinde iki farklı alana yayılabilir. Çalışmanın amacına yönelik hedef kitle, çalışma konusuna göre, bilgilendirilmek ve yönlendirilmek istenen kitleyi ifade etmektedir. Örneğin; risk faktörü kadınlarda daha yüksek olan hastalıklarla ilgili olarak, hedef kitle kadınlardır veya çocuklarda aşının önemi ile ilgili çalışmalarda birincil hedef kitle annelerdir gibi bir örneklendirme yapılabilir. Sağlık kurumları açısından hedef kitleler ise; kurum içi ve kurum dışı olarak ikiye ayrılabilir. Kurum içi hedef kitle; doktorlar, yatarak tedavi gören hastalar, hemşireler, hizmetliler, çalışan diğer personeller vs. şeklindedir. Kurum dışı hedef kitle ise; hastalar, hasta yakınları, eczaneler, tıbbi malzemeler sağlayan kurumlar, finansal çevre, hastanenin faaliyetini sürdürdüğü çevre, potansiyel iş gücü olarak sıralanmaktadır (Okay, 2016).

Eğitici ve bilgilendirici broşürler hedef kitleler üzerinde etkili olabilmektedir. Sağlık çalışanları üzerinde yapılan bir çalışmada eğitim broşürlerinin kullanışlı bir iletişim aracı olduğu ortaya konulmuştur (Bester vd., 2016). Bir başka çalışmada ise sağlık iletişimi kampanyalarında, broşür kullanılanların, kullanılmayanlara göre daha etkili olduğu ifade edilmektedir (Anker vd., 2016). Hastalardan oluşan bir grup üzerinde, bakım talimatları içeren broşürlerin etkisini incelemek üzere yapılan bir çalışmada ise, hastaların bilgi, kaygı ve tatmin düzeylerinde anlamlı bir gelişme olduğu görülmüştür (Hussein vd., 2023). Sağlık alanında kullanılan broşürler bireylerin bilgi düzeylerini ve farkındalık oluşmasını etkilemektedir. İlkokul öğretmenlerinin travmatik dış yaralanmaları ve yönetimi

konusunda bilgi düzeylerinin ölçüldüğü bir çalışmada, bilgilendirici broşürlerin dağıtılmasından sonra bilgi seviyelerinin değiştiği görülmüştür (Sürme & Akman, 2021).

Broşür kullanımı, bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerde yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Sağlık iletişimi çalışmalarında, hedef kitlenin dikkatinin çekilmesi, ilk bilgilerin elde edilmesi ve onlara yol göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle broşürlerin tasarımları, kullanılan görseller, renklerin kullanımı da ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın amacı, hedef kitlesi herkes olan sağlık iletişimi çalışmalarında sıklıkla kullanılan broşürlerin, göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelenerek, gösteren ve gösterilen bağlamında anlamların ortaya çıkarılmasıdır.

YÖNTEM

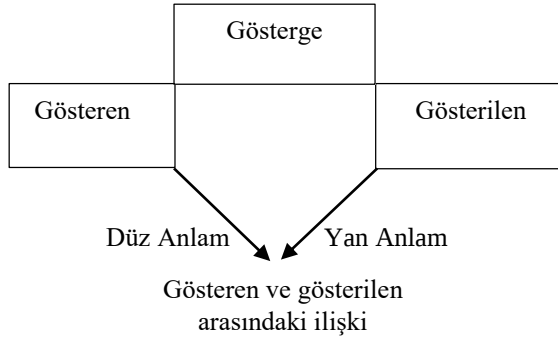
Kitleleri ikna etmek, onları bilgilendirmek, eğitmek, dikkatlerini çekmek amacıyla kullanılan birçok iletişim aracı mevcuttur. Sağlık alanında broşür kullanımının oldukça yaygın olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalar broşürlerin, bireylerin bilgi düzeyleri üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Sürme & Akman, 2021; Ketten & Gölbaşı, 2013; Alioğulları vd., 2016). Bu çalışma da Sağlık Bakanlığı tarafından basılan bilgilendirici ve eğitici nitelikte broşürler, doküman inceleme tekniği ile ele alınmıştır. Broşürlere, Sağlık Bakanlığının, Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde yer alan, yayınlar, broşürler, yetişkinlere yönelik broşürler sekmesinden ve Yeşilay'ın web sitesinde yayınlar, broşürler sekmesinden ulaşılmıştır (<https://sggm.saglik.gov.tr/TR-54857/yetiskinlere-yonelik-brosurler.html>; <https://www.yesilay.org.tr/tr/yayinlar/brosurler>). Broşürler göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışma sağlık konusunda hazırlanan broşürlerde kullanılan görsellerin farkındalık oluşturmada etkisini ve görsellerle anlatılmak istenenlerin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Göstergebilim, anlamın ne olduğundan çok nasıl oluşturulduğuna bakmaktadır. Gösterge bilim, iletişim amacı ile kullandığımız her unsurun görüntülerin, seslerin, kelimelerin, müziklerin vb. incelenmesini ifade etmektedir (Parsa & Parsa, 2012). Anlamın en küçük birimini ifade eden gösterge, kendisi ifade edilen olmadığı halde onu çağrıştırarak iletişim sağlayan ve başka bir şeyi temsil eden her şey olarak belirtilmektedir (Parsa & Parsa, 2012). Yani göstergebilim görünenin ötesine odaklanmaktadır (Civelek, 2020). Göstergebilim, olay ve olgulara geniş bir perspektiften bakmayı mümkün kılar; görünenin dışındaki derin anlamı ortaya koymaya çalışır; metinler üzerinde ilişki kurmayı ve anlamsal çıkarımları sağlar; bütünü parçalara bölerek çözümlemeyi sağlar; anlamsal bağ saptamaya çalışır; gösterge, gösteren ve gösterilen ile ilişkisini inceler (Civelek, 2020). Tüm bunlar ışığında göstergebilim, göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılmasıdır. Göstergebilimin üç temel çalışma alanı vardır; göstergenin kendisi, içinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemler, kodlar ve göstergelerin içinde işlendiği kültürdür (Fiske, 1990).

Berger'in(2014) aktardığına göre; Saussure, göstergeyi iki bölüme ayırmıştır. Gösterge, gösterilen ile gösterenin arasındaki ilişki sonucu ortaya çıkan sonuçlardır (Berger, 2014). Fiske (1990) ise; Saussure'in, öncelikle dilsel sistemle ve onun göndermede bulunduğu gerçeklikle nasıl ilişkilendirildiği üzerinde durduğunu, fakat bu sistemin okurun, sosyo-kültürel özellikleri ile nasıl ilişkilendirildiği üzerinde durmadığını, yani okurun metni anlamlandırma süreciyle ilgilenmediğini Barthes'in ise göstergelerin nasıl işlediğinin de ötesinde etkileşimli anlam çözümlemesinin yapılabileceği sistemli bir model geliştirdiğini ifade etmektedir (Fiske, 1990). Karaman'ın (2017) aktardığına göre; Barthes, göstergebilimin ilkelerini dil ve söz, gösterilen ve gösteren, dizim ve dizge, düz anlam ve yan anlam olarak dört başlıkta toplamakta ve görsel öğelerin ilişkilenebilirliği ile düz anlam ve yan anlam oluşturmaktadır. Bu çalışmada Roland Barthes'in modeli kullanılarak broşürlerdeki gösterge, gösteren ve gösterilenler ilişkisi değerlendirilmiştir.

Şekil 1

Barthes'in çözümleme şeması (Küçükşen, 2020)

Gösterge: Kelimeler, resimler, sesler, kokular, tatlar nesnelerden oluşur (Chandler, 1994).

Gösteren: Göstergenin aldığı biçimdir (Chandler, 1994).

Gösterilen: Temsil edilen kavramdır (Chandler, 1994).

Araştırmanın evrenini, Sağlık Bakanlığı ve Yeşilay tarafından yayınlanan sağlığın geliştirilmesi ve farkındalık amacıyla oluşturulan broşürler oluşturmaktadır. Evren içerisinde, toplumun öncelikli sağlık sorunları dikkate alınarak bireylerin yaşamını sıklıkla etkileyen ve araştırılma oranları yüksek konulara ilişkin broşürler seçilmiştir. Araştırma da amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Broşürlerin konuları; ağız ve diş sağlığı, meme kanseri, normal doğum, sigaranın zararları, kanserde erken teşhis, yeterli ve dengeli beslenme, teknoloji bağımlılığı, anne sütünün önemi, HIV/AIDS, mevsimsel grip şeklindedir.

BULGULAR

Araştırma da Sağlık Bakanlığı'nın(8) ve Yeşilay'ın(2) hazırlamış olduğu 10 broşür kısaca tanıtıldıktan sonra; şekil 1'de ifade edildiği gibi gösteren, gösterilen, düz anlam ve yan anlam ışığında incelenmiştir. Göstergebilimsel çözümleme de inceleme yapılan öge ortaya konur ve bu öge içerisinde bazı unsurlar anlamlandırma için toplanır, diğerleri dışarıda bırakılır (Parsa & Parsa, 2012).

Broşür 1. Ağız ve Diş Sağlığınızı Koruyun Broşürü

Broşür de ağız ve diş sağlığının genel sağlık içinde önemini vurgulanması ile bağlayan bilgilendirici yazılar mevcuttur. Ağız ve diş sağlığı risk faktörleri, sorunları, ağız ve diş sağlığını korumak için yapılması gerekenler, doğru ve etkin fırçalama yöntemleri ve arayüz temizliği, sağlıklı dişler için neler yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Broşürde kullanılan görsellerden ikisine yer verilmiştir (Tablo 1). Birinci görselde yer alan mavi gömlekli kadın kendine güvenli beyaz gülümsemesi ile günlük sosyal yaşamı ifade etmektedir. Mavi, görsel çalışmalarda özgürlük anlamı açısından sıklıkla kullanılmaktadır (Kırık, 2013). Bu görsel diş sağlığının, bireyin sosyal yaşamında önemli bir yeri olduğunu ve toplum içerisinde kendine güveni ve bu nedenle de özgürlüğü de çağrıştırmaktadır. İkinci görselde ise baba ve oğulun birlikte diş fırçalama eylemini gerçekleştirmesi, öğrenmelerin ailede başladığını ve bazı alışkanlıkların edinilmesinde ebeveynlerin rolüne vurgu yapmaktadır.

Tablo 1*Ağız ve Diş Sağlığı Broşürü Analizi*

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 1 	İnsan	Gülen surat,	Sağlıklı ve beyaz gülüş,
	Eylem	Beyaz dişler,	Sosyal ve iş hayatı
	Nesne	Bakımlı iş insanı,	Kendine Güven
	Yetişkin Birey	Baba ve oğul	Babanın oğluna örnek olması
	Çocuk	Diş fırçalama	Diş fırçalamayı eğlenceli hale getirmesi
	Eylem	Mutlu yüz ifadesi	Birlikte keyifli vakit geçirme
Görsel 2 	Nesne	Düz Anlam Diş sağlığı herkes için önemlidir.	Yan Anlam Diş sağlığına dikkat etmek, sosyal ve iş hayatında kendine güveni sağlar. Çocukların diş fırçalama alışkanlıkları aile bireyleri tarafından oluşturulur.

Broşür 2. Meme Kanseri Broşürü

Meme kanseri bilgilendirici broşürü, meme kanseri farkındalık çalışmaları kapsamında kabul edilen pembe tonlarında hazırlanmıştır. Broşürün içeriğinde, erken teşhisin önemine dikkat çekilerek, erken teşhis amacıyla, kendi kendine muayene yöntemleri, şüpheli bir durum karşısında yapılacak işlemler vurgulanmıştır.

Görsellerde yer alan pembe kurdele tüm dünya da meme kanseri farkındalık teması olarak belirlenmiştir (saglik.gov.tr, 2023). Birinci görselde yer alan pembe kurdeleyi tutan el, meme kanserinin teşhisinde bireysel dikkatin önemini vurgulamaktadır (Tablo 2). İkinci görselde her iki elinde yer aldığı ve bunların yine pembe kurdele şeklinde verildiği görülmektedir (Tablo 2). Bu görselde de bireysel farkındalığa dikkat çekilerek kendi kendine muayenenin önemi üzerinde durulmaktadır. Tüm çalışma da kullanılan pembe renk aynı zaman da sağlıklı olmayı ve daima genç kalmayı da ifade etmektedir (Kırık, 2013). Eller arasında yer alan “20 yaşından sonra her kadın, her ay kendi kendine meme muayenesi yapmalıdır” vurgusu, meme kanserinde yaş unsurunun olmadığı ve düzenli kontrolün gerekliliğine dikkat çekerek elle muayeneye bir gönderme yapmaktadır.

Tablo 2

Meme Kanseri Broşürü Analizi

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 3 	Uzuv	Açık konumda el	Meme kanseri farkındalık sembolü,
	Nesne	Pembe Kurdela	Erken teşhis
	Uzuvlar	Birbirine geçmiş kollar	Kendi kendine meme muayenesini simgeleyen eller,
	Metin	20 yaşından sonra her kadın, her ay kendi kendine meme muayenesi yapmalıdır.	Bireysel sorumluluk
Görsel 4 		Düz Anlam	Yan Anlam
		Meme kanseri riskinin genç yaşlarda başladığı ve düzenli olarak kontrol edilmesi gerektiği,	Meme kanserinde erken teşhis için bireysel çaba ve kontrolün önemi vurgulanırken, elle muayeneye bir gönderme yapılmıştır.

Broşür 3. Normal Doğum Broşürü

Normal Doğum broşürün de normal doğum tanımlanarak, anne-bebek için faydaları, sonuçları, sezeryan doğumun tercih nedenleri, normal doğum sonucundaki süreçte anne-bebek arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

Birinci görselde çiçeklerden oluşan bir daire içerisinde yer alan sevgiyle bebeğini öpen anne, anne-bebek arasındaki bağı simgelemektedir (Tablo3). Bununla birlikte kullanılan çiçek ve yaprak görselleri baharı, tazeliği ve yenilenmeyi ifade etmektedir. Tüm bunlar normal doğumla ilgili yapılan çalışmalardaki doğallık vurgusunu ve normal doğum sonrası anne ve bebek arasında iletişim ve uyumun daha erken başlamasını da ifade etmektedir. Araştırmalar da bebekleriyle erken ilişki kuranların bağlanma düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Tonkuş & Muslu, 2021). İkinci görselde yer alan sarı zeminde verilen, papatya yine baharı, doğanın uyanışını ve saflığı simgelemekte, papatyayı sıkıca tutan bebek eli ise sağlıklı bebek hissini uyandırmaktadır. Sarı renk, güneşin rengi olarak belirtilmekle birlikte, sevgiyi ve merhameti de ifade etmektedir (Kırık, 2013). Tüm bunlar normal doğumda yapılan doğallık, saflık, sağlık ve yaşama hızlı uyumu simgeleyen unsurlardır.

Tablo 3*Normal Doğum Broşürü Analizi*

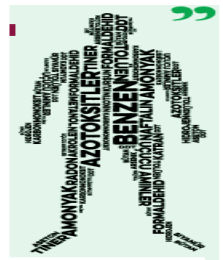
Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
 Görsel 5	Yetişkin İnsan	Anne-bebek	Sevgi aktarımı
	Yenidoğan insan	Anne-bebek ilişkisi	Anne-bebek arasındaki uyum
	Bitki	Kapalı bebek eli	Doğal süreç
	Uzuv	Papatya	Sağlıklı bebek
 Görsel 6	Bitki	Sarı renk	Saflık
	Renk	Düz Anlam	Yan Anlam
		Anne bebek ilişkisi	Hayata uyum, hızlı toparlanma, güçlü bebek,

Broşür 4. Sigaranın Zararları Broşürü

Broşürde tütün ürünlerinin zararlarına ve bırakmak için yapılabileceklerle birlikte, tütün ve tütün dumanının zararları ile ilgili Dünya'dan ve Türkiye'den istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

Broşürde yer alan görsellerden özellikle seçilen kelimelerden oluşan insan bedeni, sigaranın içerisinde yer alan kimyasalların, eylemle birlikte vücuda geçtiği vurgusu yapması açısından önemlidir (Tablo 4). Aynı zamanda sigaranın içerisinde oldukça fazla oranda kimyasalın yer aldığını göstermesi açısından da önemli bir görseldir. İkinci görsel de ise vurgulanan, sigaranın sadece içen bireyin akciğerlerine olan zararı değil, içildiği ortamdaki bireylerinde akciğerlerine zarar verdiği belirtilmektedir. Bu ifadeler gri renk ile desteklenerek etkisi artırılmıştır. Gri renk, sıkıntıları ve olumsuzlukları yansıtmakta da kullanılmaktadır (Kırık, 2013).

Tablo 4*Sigaranın Zararları Broşürü Analizi*

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
 Görsel 7	İnsan silüeti	İnsan bedeni	Tehlikeli kimyasalların insan bedenine girmesi
	Harfler	Kelimeler	Gri bulutlar
	İnsanlar	Sigara içen birey	Karamsarlık
	Organ	Toplum	Topluma etkiler
	Nesne	Lekeli akciğer	Sigaranın doğrudan etkisi
	Bulut	Gri bulutlar	Tehlikeli durum
		Düz Anlam	Yan Anlam
 Görsel 8		Sigaranın içerisinde zararlı birçok madde vardır. Sadece bizi değil çevremizi de etkiler.	Sigara bedenimize zarar verir ve sadece tüketeni değil, tüketilen çevredeki herkesin akciğerlerine zarar verir.

Broşür 5. Kanserde Erken Teşhis Broşürü

Broşür de kanser tanımlanarak, aşırı kilo ve fiziksel aktivite ile ilişkisine yer verilmiş, kanser taramasının öneminden, ne zaman ve nerede yaptırılacağından ve kanseri önlemek için nelerin yapılabileceğinden bahsedilmiştir.

Analizde kullanılan birinci görselde kum saati kullanılmıştır (Tablo 5). Kum saati geçen zamanı ifade etmektedir. Ayrıca kanserin teşhisinde zamanın önemine dikkat çekilmektedir. Analizde yer alan ikinci görselde ise, modern tıbbın kanser teşhisi noktasında geldiği durum ve kullanılan modern aletlere vurgu yapılarak, hastanelere başvuruların ve kontrollerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir (Tablo 5).

Tablo 5.
Kanserde Erken Teşhis Broşürü Analizi

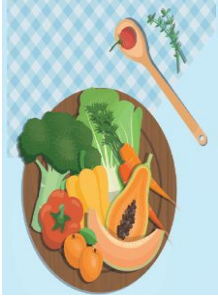
Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 9 	Nesne	Kum Saati	Zaman
	İnsan temsili	Tıbbi cihaz	MR cihazı
	Nesne	Hasta	Laboratuvar
Sağlık çalışanı		Kanser taramalarını yaptırın.	
Görsel 10 	Düz Anlam	Yan Anlam	
	Kanser teşhisinde zaman önemlidir. Tıptaki gelişme	Erken teşhis vurgulanmaktadır. Kanser taramalarında gelişmiş teknolojiler kullanılmaktadır.	

Broşür 6. Yeterli ve Dengeli Beslenme Broşürü

Broşür de yeterli ve dengeli beslenme ve obezite kavramları tanımlanarak, ideal bel ölçüsü ve obeziteden korunmanın yolundan bahsedilmiştir.

Bu broşürün analizinde üç görsele yer verilmiştir (Tablo 6). Birinci görselde doğallık vurgusu yapılmaktadır. Doğallık vurgusunu sağlayan ise sebze ve meyvelerin yanında görselde kullanılan ahşap tabak ve kaşıktır. Bu bireyin sebze ve meyve ağırlıklı doğal beslenmeye dikkatini çekmektedir. İkinci görsel ise obeziteye dikkat çekmekte ve beden kütle endeksinin formülü verilmektedir. Son görselde yer alan cetvel ve baskül ise, bireylerin kilo kontrolünü sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Tablo 6
Yeterli ve Dengeli Beslenme Broşürü Analizi

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
	Nesne	Sebzelerden oluşan ahşap bir tabak ve kaşık,	Doğa ve doğallık
	Bitki	Kareli mavi masa örtüsü	Obezite
	İnsan	Kilolu birey	Kilo kontrolü
	Harfler	Kelimeler	Beden Kitle Endeksi
	Renk	Tartı	Vücut şeklinde baskül
	Teskil ürünü	Mezura	
		Düz Anlam	Yan Anlam
		Sağlıklı beslenme ile kilo kontrolü sağlanarak obezite önlenir	Doğal besinlerle beslenerek hem görüntü hem sağlık korunabilir.

Broşür 7. Anne Sütünün Önemi Broşürü

Broşür de emzirmenin öneminden, anne sütünün özelliklerinden ve bebeğe anne sütü sağlama yollarından bahsedilmiştir.

Analizde yer alan ilk görselde bebeğini emzirirken aynı zamanda sevgiyle ona bakan bir anne figürü yer almaktadır (Tablo 7). Bu görsel emzirme ile anne -bebek arasında kurulan bağı vermektedir. İkinci görselde yer alan hareket halinde gülen bebek ise, anne sütünün doğallığını ve sağlıklı oluşunu simgelemektedir.

Tablo 7

Yeterli ve Dengeli Beslenme Broşürü Analizi

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 14 	Yetişkin insan	Emzirme	Şefkat
	Metin	Yüzü bebeğe dönük anne	Anne-bebek arasındaki sevgi
	Yenidoğan insan	Bebek	Emzirme ile kurulan bağ
	Nesne	Her damlasında sevgi var	Sağlıklı bebek
	Eylem	Hareketli bebek	
Görsel 15 		Düz Anlam Anne sevgisini bebeğe aktaran, sağlıklı bebekler için emzirmenin önemi	Yan Anlam Anne bebek bağının güçlenmesi ve sağlıklı, mutlu ve hareketli bebekler için emzirme önemlidir vurgusu

Broşür 8. Teknoloji Bağımlılığı Broşürü

Broşürde, bağımlılık tanımına yer verilerek, nasıl oluştuğu açıklanmış, bağımlı olduktan sonra kişinin yaşadığı deneyimler anlatılmış, bağımlılığın zararlarından bahsedilerek, kendini koruma yöntemlerine yer verilmiştir.

Birinci görselde yer alan demir parmaklıklar arasındaki birey görseli, teknoloji bağımlılığı ile bireyin içine düştüğü durumu, yalnızlığını ve hapis olmuşluğunu simgelemektedir (Tablo 8). Aynı zamanda bu görsel mor zeminde verilmiştir. Mor rengin negatif bir anlamı vardır ve bozuk ruh halini, sabırsızlığı da ifade etmektedir (Kırık, 2013). İkinci görsel ise, cep telefonu verilerek vurgulanan teknolojik cihazlara bağımlılık sonucu, bireylerin kızgınlık, kırgınlık, öfke kontrolü gibi sorunlar yaşayabileceği ifade edilirken, oluşan değişimler yaşadığı duygu durumları ve kontrolden çıkışı ortaya koymaktadır (Tablo 8).

Tablo 8**Teknoloji Bağımlılığı Broşürü Analizi**

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
 	Yetişkin insan	Parmaklıklar ardında birey	Bağımlılık
	Çocuk	Kızgınlık, beğenmeme, kuru kafa imgesi	Sürekli teknoloji kullanmanın duygu durumuna etkisi
	İmge	Öfkeli, bağırarak çocuk	Bozuk ruh hali
	Nesne	Mor renk	Yalnızlık
	Eylem	Cep telefonu	Teknolojik cihaz
Renk		Düz Anlam Teknoloji bağımlılığı hapsedir, davranışlara etki eder.	Yan Anlam Teknoloji bağımlılığı yalnızlaştırır ve bireyin sosyal hayattan uzaklaşmasına neden olur. Davranışlara etki ederek, kişinin kontrolü kaybetmesini sağlar.

Broşür 9. HIV/AIDS Broşürü

Broşürde HIV/AIDS virüsünün anlatımına, bulaşma yollarına, hastalıktan korunma yollarına, bulaşmadığı durumlara ve hastalık tanısının nasıl konulabileceğine dair bilgilere yer verilmiştir.

Analizde kullanılan birinci görselde eller kullanılarak oluşturulan el dışarıdaki tehlikelerden aileyi koruyacak olanın kişinin kendisi olduğunu vurgulamaktadır (Tablo 9). Görselde kullanılan gri bulutlar tehlikeyi simgelemektedir. Görsel tasarımlarda gri renk korkuyu ve olumsuzlukları belirtmek için kullanılabilir (Kırık, 2013). Ayrıca bu görselde yer alan “Tebdir sizsiniz” yazısında tebdir beyaz sizsiniz kırmızı renkle verilmiştir. Beyaz rengin güvenliği, kırmızının ise kişiye uyarıyı ifade ettiği söylenebilir. İkinci görsel ise, kendini ve aileyi korumanın yolunun test yaptırmaktan geçtiğini vurgulamaktadır (Tablo 9). Bunlarla birlikte şüpheli bir durumda kan testi yaptırılarak güvenli bir ortam sağlanabileceği ve tedbiri alacak, sevdiklerini koruyabilecek olanın da birey olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 9

HIV/AIDS Broşürü Analizi

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 18 	İnsan	Ev	Güven
	Nesne	Aile	Korunma ve Koruma
	Uzuv	Gri bulutlar	Tedbir alma
	Metin		
	Eylem	Laboratuvar tüpleri	Birlik beraberlik
	Renk	Çalışan Laborant	Olumsuzluk
Görsel 19 	Grup	Düz Anlam	Yan Anlam
		Kan testi yaptırarak ailenizi koruyun. Tedbir sizsiniz	Şüphe duyulan bir durumda kan testi yaptırmanın önemi, güvenli bir ortamın test ile sağlanabileceği, HIV konusunda tedbiri alacak ve sevdiklerini koruyacak olan kişinin kendisidir, tedbirsiz olmamalısınız uyarısı

Broşür 10. Mevsimsel Grip Broşürü

Broşürde, hastalar için önerilere, kendimizi ve çevremizi korumak için yapılacaklara ve risk grubuna giren bireylerin kimler olduğuna yer verilmiştir.

Birinci görselde yer alan kullanılmış peçeteler ve hapşırarak kişi, grip olan bir hastayı temsil etmekte, hapşırırken peçete kullanmaya dikkat çekilmektedir (Tablo 10). İkinci görselde yer alan doktor tedaviyi simgelemektedir (Tablo 10). Bununla birlikte görselde yer alan ateş ölçeği düzenli ölçümü, sıcak yemek/çorba ve sebze-meyve sepeti sağlıklı beslenmenin önemini vurgulamaktadır. Üçüncü görsel ise gripten korunma da hijyenin önemine ve el yıkamada sabun kullanımına dikkat çekmektedir.

Tablo 10
Mevsimsel Grip Broşürü Analizi

Görseller	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 20	İnsan	Hasta	Hastalığı önlemenin yolları
	Nesne	Sağlık Çalışan Engellenmiş virtüs	Hijyenin önemi
	Uzuv	Peçete Kutusu, Kullanılmış peçeteler	Tedavi yolları
	Eylem	Sıcak Yemek	
	Renk	Su, Sıvı ve Katı Sabun	Sağlık çalışanının önerilerinin önemi
Görsel 21	Bitki	El Yıkama eylemi	Bireysel dikkatin önemi
	Mikroorganizma	Sebze ve Meyve sepeti	Sağlıklı beslenmenin tedavideki yeri
		Yeşil	
		Ateş ölçer	Kişinin durumunu takip etmesi
		Düz Anlam	Yan Anlam
Görsel 22		Gripten korunmak için hijyene ve beslenmeye dikkat etmek gerekir.	Virüslerden korunmak için el hijyeni önemlidir. Hapşırıldığınızda etrafınızdakiler de etkilenir. Bu nedenle peçete kullanılmalı, tedavi olmak için düzenli ateş ölçmek, sıcak yemekler sebze ve meyve tüketmek gerekir, Doktorunuzun tavsiyelerine uyunuz.

TARTIŞMA

Çalışmada, Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan broşürlerdeki görsellerin, göstergeler üzerinden nasıl anlamlandırıldıklarını ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Analizler sonucunda, broşürler hazırlanırken verilmek istenen ana mesajların görseller ile sunulduğu, bununla birlikte tercih edilen göstergelerin, temel mesajların yanında okuyucuya yan anlamlar yoluyla ayrıntılara ulaştırdığı görülmektedir. Örneğin; sadece el göstergeleri verilerek bireysel çabanın önemi vurgulanmış, renkler ve bitki göstergeleri ile doğallık bağdaştırılarak yaşam içerisindeki önemi ön plana çıkarılmıştır. Bazı göstergelerde yer verilen tıbbi cihazlar, sağlık çalışanları ve laboratuvar göstergeleri ile sağlık alanındaki modernleşme vurgulanmış, ayrıca uzmanların sağlığın geliştirilmesindeki rolüne atıfta bulunulmuştur. Broşürlerin ana temaları, sorumluluk (kendine, topluma, aileye), doğal süreç vurgusu, bireysel davranışların topluma etkileri, sağlıkta zaman kavramının önemi şeklinde sınıflandırılabilir. Tüm bu mesajların aynı zaman da empatik tasarım yaklaşımı kullanılarak verildiği görülmektedir. Empatik tasarım yaklaşımının da kullanıldığı broşürlerde, görseller ile mesajların hedef kitle tarafından bağdaştırılması sağlanarak, ikna edicilik artırılmaya çalışılmıştır. Bireylerin farkındalığının artırılması amacıyla yapılan tasarımlarda empatinin önemli bir kavram olduğu ve bu nedenle de tasarımlar oluşturulurken, etkili bir görsel dil için mesaj uygun empatik bir yaklaşımın önemi vurgulanmaktadır

(Birol & Birol, 2024). Ayrıca verilen mesajlarda farkındalığın oluşmaması ve önlem alınmaması durumunda, karşılaşılabilecekler ve yakınlarına zarar verilebileceği yönünde korku öğelerinin de kullanıldığı görülmektedir. Korku öğelerinin kullanılmasının yanında, kişide oluşan korkunun nasıl azaltılabileceği, yani çözüm yollarının verildiği görülmektedir. İkna çalışmalarında korku öğesi kullanıldığında, tutum değişikliği oluşturulabilmesi için çözüm önerilerinin de verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Aronson vd., 2012).

Sağlık iletişimi çalışmalarının başarısı, hedef kitlenin zihninde ne kadar yer edilebildiği ve mesajların anlaşılır, dikkat çekici ve davranışlara ne kadar etki ettiğini ile ölçülür. Bir iletişim çalışmasında mesajların hedef kitleye ulaşması, şekiller, renkler, görseller, yazılı mesajlar, metaphorlar gibi birçok yolla gerçekleştirilir ve tüm bunlar okuyucunun zihninde anlam bulur. Nitekim, biçimlendirme, yalnızca içeriklerin ayrıntılı olarak ele alınmasını değil, yazılı metinleri okumayı engelleyen çevresel bir faktör durumunda mesajın alınmasında ve ikna edicilikte önemlidir (Cappella & Li, 2023). Tüm bu veriler kategorilendirildiğinde, bir bütün halinde mesajların, bireysel sorumluluk, davranış sonuçları ve davranışın etkileri şeklinde çerçevelenerek oluşturulduğu görülmüştür. Bireysel sorumluluk çerçevelemesi; diş fırçalama ve beyaz dişler, eller, zaman vurgusu, sağlıklı beslenme, test yaptırma, hijyene dikkat çekilerek verilmiş, davranışların sonuçları, kendimizi, ailemizi ve yakınlarımızı önlemler ve davranışlarımızla koruyabileceğimizi ve alışkanlıkların, kendimize ve çevremize zararları görsellerle sunulmuştur.

Sağlık iletişimi çalışmalarında broşürlerin önemli bir yeri vardır. Broşürler afişlerden farklı olarak görsellerle birlikte içerisinde bilgilendirici ve eğitici metinler bulundurmaktadır. İçerisinde daha çok metinler barındırır da broşürlerin, okuyan kişinin bilgileri daha kolay anlaması açısından görsellerle zenginleştirilmesi de bir gerekliliktir. Görsel unsurlar, okuyanın zihninde okuduğunun canlanmasına ya da algılamalarına yardımcı olabilmektedir. Broşürlerde metinlerin, düz anlamları verilirken, görsellerin de yan anlamları zenginleştirdiği görülmüştür. Yapılan bir çalışmada fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezindeki broşürlerin zor okunabilirliği nedeniyle beklenen etkisi sağlayamayacağı ileri sürülmektedir (Eker vd., 2013). Bu durum broşürlerde kullanılan görsellerin, anlatılmak isteneni verme de önemini ortaya koymaktadır. Çalışma da incelenen görseller, broşür metinlerinin anlamlarını destekleyici ve okuyanın zihninde bir resim oluşmasını da sağlayan bir unsura sahiptir. Sağlık konusunda bilgilendirici nitelikteki broşürlerin göstergebilim analizi ile incelendiği bu çalışmada, metinleri zenginleştiren ve anlamı güçlendiren görseller ele alınmaya çalışılmıştır. İncelenen görsellerde verilmek istenen mesajların açık, net ve anlaşılır olduğu görülmüştür.

Sağlığın geliştirilmesinde, kurum ve kuruluşların olduğu kadar bireysel sorumluluğun önemi de oldukça fazladır. Bireysel sorumluluğu artırmak ve bu yönde davranışa yönlendirme konusunda ise kullanılan yazılı ve görsel materyaller önemli bir yere sahiptir. Kullanılan materyallerin nasıl hazırlandığı, nasıl sunulduğu, hedef kitlenin özellikleri gibi unsurlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çevremizdeki dünyayı anlamlandırırken, bize yönlendirilen mesajları sadece düz anlamları ile değil, aynı zamanda yan anlamlarını da düşünerek değerlendiririz. Bu nedenle broşürlerde kullanılan görseller anlamı ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Tasarımlar yapılırken, kullanılan görsellerin yanında renklerin sunuluş şekilleri de önemlidir. Renkler, tek başına bir mesaj niteliği taşımakla birlikte görseller ile kullanımı anlamı güçlendirmektedir. Ancak renklerin kullanımında kültür unsurunun göz önünde bulundurulması da elzemdir. Renklerin bireylerin zihninde oluşturduğu anlam kültürden etkilenmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada broşürler hazırlanırken, kullanılan görsellerin, renklerin, metaforların ne denli önemli olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Göstergebilimsel analizler sonucunda, broşürlerde verilmek istenen mesajların anlamları kullanılan görseller, renkler ve metaforlar ile uyumlu ve anlaşılardır. Ayrıca analizler sonucunda ortaya çıkan kategorilerde ifade etmektedir ki; her bir broşür bir tema etrafında oluşturulmuştur. Tasarımlar gerçekleştirilirken bir tema üzerinden bütün olarak ele alınmasının, dikkat çekici ve anlamayı sağlayan bir unsur olduğu ifade edilebilir.

Bu çalışma ışığında bundan sonra yapılacak çalışmalarda, bireylerin mesajları yorumlama şekillerinin farklılıkları ve alt mesajları da dikkate aldıkları düşünülerek, broşürlerde destekleyici görsel kullanımlarının artırılması, ancak aşırı görsel kullanımı yerine çarpıcı ve dikkat çekici derinliği olan görsellerin kullanımı daha uygun olacaktır. Broşürler de kullanılan tüm bu unsurlar; görseller, renkler, kelimeler, çizimler kullanılırken hedef kitlenin özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve toplum tarafından oluşturulan kültürün etkisinin de dikkate alınması önemlidir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda, broşürlerin tamamı üzerinden ya da farklı kuruluşların çalışmalarının karşılaştırmalarının yapılması yararlı olacaktır. Aynı zamanda bu tür yazılı materyallerin hazırlanmasında kültürün rolünün ortaya konulmasında, farklı kültürlerden çalışmaların incelenmesi alana katkı sağlar nitelikte olacaktır.

SINIRLILIKLAR

Bu çalışma da kullanılan materyaller, sağlık bakanlığının ve Yeşilay'ın sağlığın geliştirilmesi, bağımlılık, farkındalık gibi konulara dikkat çekmek amacıyla oluşturduğu online olarak ulaşılabilen broşürler arasından seçilmiştir. Broşürlerin tamamının değil belli başlı görsellerin analiz de yer alması araştırmanın sınırlılığı olarak belirtilebilir.

Etik Onay

Araştırma doküman incelemesi çalışması olması nedeniyle etik kurul izni alınmasını gerektiren çalışmalar içerisinde yer almamaktadır. Çalışmada kullanılan görseller Sağlık Bakanlığı ve Yeşilay'ın yayınlamış olduğu açık erişim olan broşürlerden alınmıştır (<https://sggm.saglik.gov.tr/TR-54857/yetiskinlere-yonelik-brosurler.html>; <https://www.yesilay.org.tr/tr/yayinlar/brosurler>). Çalışma kapsamında kullanılan tüm veri ve bilgilerde kaynak gösterimine dikkat edilmiş ve çalışma Makale verilerinin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında Commite on Publication Ethics (COPE)'in tüm şartlarına uygun ve Dünya Tıp Birliği(WMA) Helsinki Bildirgesi gözetilerek araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Finansal destek yoktur.

Yazarlık Katkıları

Tasarım: Ş.K.A., Veri Toplama veya veri girişi yapma: Ş.K.A., Analiz ve yorum: Ş.K.A., Literatür tarama: Ş.K.A., Yazma: Ş.K.A.

KAYNAKLAR

- Alioğulları, A.S., Yılmaz-Esencan, T., Ünal, A. & Şimşek, Ç. (2016). Anne sütünün faydalarını ve emzirme tekniklerini içeren görsel mesaj içerikli broşür ile annelere verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(4), 252-260. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275551>
- Anker, A.E., Feeley, T.H., McCracken, B. & Lagoe, C.A. (2016). Measuring the effectiveness of mass-mediated health campaigns through meta-analysis. *Journal of health communication*, 21(4), 439-456. <https://doi.org/10.1080/10810730.2015.1095820>
- Aronson, E., Wilson, T. D., ve Akert, R. M. (2012). Sosyal Psikoloji (Çev. Okhan Gündüz). Kaknüs Yayınları.
- Balta-Peltekoğlu, F. (2016). Halkla İlişkiler Nedir? (9.Basım). Beta Yayınları.
- Barthes, R. (2012). Göstergebilimsel Serüven. (Çev. M. Rifat, S. Rifat), Yapı Kredi Yayınları.
- Berger, A. A. (2014). Semiotics and Society. *Symposium: Signs, Symbols and Semiotics*, 51, 22-26. <https://doi.org/10.1007/s12115-013-9731-4>
- Bester, N., Di Vito-Smith, M., McGarry, T., Riffkin, M., Kaehler, S., Pilot, R., & Bwire, R. (2016). The effectiveness of an educational brochure as a risk minimization activity to communicate important rare adverse events to health-care professionals. *Advances in therapy*, 33, 167- 177. <https://doi.org/10.1007/s12325-016-0284-y>
- Beşikçi, S. & Aslan, Ö. (2024). Dünya da Sağlık İletişimi Üzerine Yazılan Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Turkish Studies*. 19(4), 1453-1473. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.77631>.
- Biröl, E. & Biröl, M. (2024). Görsel İletişim Tasarımı Uygulamalarından Afişlerde Sosyal Farkındalığın Empatik Tasarım Yaklaşımı ile İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 79, 110-124. <http://doi.org/10.51290/dpusbe.1340444>.
- Canatan, Ş. & Söyler, S. (2024). Sağlık Geliştirilmesi. Sait Söyler, Doğanca Çavmak (Edits), Modern Sağlık Yönetiminde Temel Konular içinde (ss. 75-88). Eğitim Yayınevi.
- Cappella, J. N., & Li, Y. (2023). Principles of effective message design: A review and model of content and format features. *Asian Communication Research*, 20(3), 147-174. <https://doi.org/10.20879/acr.2023.20.023>
- Chandler, D.(1994): Semiotics for Beginners [www document] URL <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> (15.11.2024)
- Civelek, M. (2020). Göstergebilimin kuramsal açıdan incelenmesine yönelik bir araştırma. *Alanya Akademik Bakış*, 4(3), 771-784. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.683974>
- Çınarlı, İ. (2019). 21. Yüzyıl için Sağlık İletişimi. Nobel Akademik Yayıncılık.
- De Alba Rosales, A., Schober, D., & Johansson, P. (2021). Examining perceptions of Spanish language health information among Hispanics living in the United States: a qualitative study assessing videos, brochures, and websites. *Health Promotion Practice*, 22(3), 385-394. <https://doi.org/10.1177/1524839920950029>
- Eker, L., Tüzün, E.H., Aytar, A., & Daşkapan, A. (2013). Fizik tedavi ve rehabilitasyon kliniklerinde kullanılan sağlık eğitim materyallerinin okunabilirlik düzeyi. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 24(1), 93-98. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/138059>
- Farsi, D. (2021). Social Media and Health Care, Part I: Literature Review of Social Media Use by Health Care Providers. *Journal of Medical Internet Research*, 23(4):e23205. <https://doi.org/10.2196/23205>
- Fiske, J. (1990). İletişim Çalışmalarına Giriş (Çev: Süleyman İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hussein, A.H., Mohammed, N.A., Mohammed, A.R., & Mostafa, N.M. (2023). Effect of applying nursing instructions brochure on outcomes for patients undergoing cystoscopy. *Assiut Scientific Nursing Journal*, 11(40), 140-150. <https://doi/10.21608/ASNJ.2023.245309.1706>
- Jansen, C. J., Koops van't Jagt, R., Reijneveld, S. A., van Leeuwen, E., de Winter, A. F., & Hoeks, J. C. (2021). Improving health literacy responsiveness: A randomized study on the uptake of brochures on doctor-patient communication in primary health care waiting rooms. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 5025. <https://doi.org/10.3390/ijerph18095025>

- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 25-36. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/419861>
- Keten, E., & Gölbaşı, Z. (2013). Sigara içen gebe kadınlara uygulanan üç farklı sigarayı bıraktırma müdahalesinin etkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(5), 553-562. <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1359634707>
- Kırık, A.M. (2013). Sinemada renk ögesinin kullanımı: Renk ve anlatım ilişkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2(6), 71-83. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/59561>
- Kotler, P. ve Zaltman, G. (1971). Social marketing: An approach to planned social change. *Social Marketing Quarterly*, 35(3), 3-12. <https://doi.org/10.1080/15245004.1996.9960973>
- Küçükşen, K. (2020). Covid -19 Günlerinde "Ev Halleri'nin Karikatürlere Yansıması Göstergebilimsel Bir Analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi(ASEAD)*, 7(6), 38-57. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168040>
- Latha, K., Meena K.S., Pravitha , M.R, Dasgupta, M. & Chaturvedi, S.K. (2020). Effective use of social media platforms for promotion of mental health awareness. *Journal of Education and Health Promotion*, 9:124. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_90_20
- Okay, A. (2016). Sağlık İletişimi (3.Basım). Derin Yayınları.
- Parsa, S. & Parsa, A. F. (2012). Göstergebilim Çözümlemeleri (3.Baskı), Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sürme, K., & Akman, H. (2021). Bilgilendirici broşür uygulamasının travmatik diş yaralanmaları hakkında ilköğretim öğretmenlerinin bilgi seviyesine etkisinin değerlendirilmesi. *Selcuk Dental Journal*, 8, 21-29. <https://doi.org/10.15311/selcukdentj.560845>
- Şengün, H. (2016). Sağlık Hizmetlerinde İletişim Yönetimi. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 79(1), 38-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/235453>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. <https://124.im/DVNIz> Erişim tarihi: 20. 03.2024.
- Teaker, A. (2012). The Public Relations Handbook (4th Edition). Routledge.
- Tonkuş, M. B., & Muslu, S. N. (2021). Maternal bağlanma ve ilişkili faktörler. *Journal of Medical Sciences*, 2(2), 32-40. <https://doi.org/10.46629/JMS.202>
- Yılmaz, D., & Günay, M. A. (2022). Türkiye'de Sağlık İletişimi: Sağlık Çalışanları Üzerine Yapılmış Bir Araştırma. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İnif E-Dergi)*, 7(1), 75-91. <https://doi.org/10.47107/İnifedergi.977601>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Health has become a critical concern for both individuals and societies, with personal health initiatives directly or indirectly impacting the broader community. In recent years, health preservation and promotion have taken center stage in public policies and initiatives. Health promotion is increasingly linked to the concept of individual responsibility, where people are expected to adopt healthy lifestyles, become aware of their health-related responsibilities, and act accordingly (Canatan & Söyler, 2024). This individual responsibility is vital for improving health, as it involves both awareness and control over personal health issues.

Health communication plays a significant role in this context. Emerging in the 1970s in the United States, health communication has gained importance globally, especially with the rise of individual health responsibility. In Turkey, the study and practice of health communication have gained momentum since the 2000s. This discipline has evolved to highlight the role of health institutions and individuals in informing and guiding people toward healthier behaviors (Okay, 2016).

Health communication strategies aim to capture the attention of target audiences, raise awareness, and encourage actions aimed at improving health (Yılmaz & Günay, 2022). One of the most common tools used in health communication is brochures, which are instrumental in informing people and drawing their attention to specific topics. This study focuses on analyzing the visuals used in health brochures, particularly those provided by the Ministry of Health and the Green Crescent, through a semiotic approach to understand how these visuals help communicate health messages effectively.

Methodology

To analyze the health-related messages delivered through brochures, the study uses a semiotic analysis method, particularly the semiotic framework developed by Roland Barthes. This method focuses on examining the elements of signs, signifiers, and signified meanings, as well as distinguishing between denotation (literal meaning) and connotation (implied meaning). The research employs a purposive sampling method, selecting 10 publicly accessible brochures from the Ministry of Health and the Green Crescent's websites.

These brochures cover a range of health topics, such as oral health, breast cancer, normal childbirth, smoking cessation, early cancer diagnosis, balanced nutrition, technology addiction, the importance of breastfeeding, HIV/AIDS, and seasonal flu. The visual elements in these brochures are analyzed to understand how they support the overall health message. The semiotic approach helps decode not only the straightforward meanings but also the deeper, cultural, and emotional layers embedded in the imagery. The use of visuals in brochures serves to reinforce the messages, attract attention, and ultimately persuade the reader to take action.

Findings

The analysis of the brochures reveals several key insights regarding the use of visuals in health communication. The primary purpose of the visuals is to convey the main health messages effectively, but these visuals also carry secondary, connotative meanings that add depth to the communication. For instance, the use of smiling faces, healthy body images, and natural elements like flowers and green colors evoke positive associations with health, well-being, and vitality. These images are not just visually appealing but also serve to create an emotional connection with the reader, which can help strengthen the effectiveness of the message.

In brochures about oral health, for example, the visuals of a smiling person and a father teaching his child to brush their teeth emphasize not only the importance of good dental hygiene but also the role of family and personal responsibility in maintaining health. Similarly, in the brochure about breast cancer, the prominent use of the pink ribbon, a universally recognized symbol for breast cancer awareness, and images of hands performing self-exams highlight the importance of individual responsibility in early detection.

The brochures also focus on themes such as individual responsibility toward one's own health, family health, and community health. For example, in brochures related to smoking cessation, the visuals of damaged lungs and the use of grey tones symbolize the harmful effects of smoking not only on the smoker but also on others around them. The connotation here extends beyond the literal danger of smoking to the broader social impact, evoking feelings of guilt or concern for loved ones.

Other brochures, such as those addressing balanced nutrition and the importance of breastfeeding, emphasize the natural process of health promotion, using visuals of healthy food, fresh fruits, and vegetables, or an affectionate mother-baby relationship to stress the emotional and health benefits of these actions. The careful use of colors, such as green for health and vitality or pink for care and youth, plays a significant role in reinforcing these messages.

Conclusion

This study highlights the significant role of visual elements in health brochures within the field of health communication. Visuals not only support health messages but also influence how individuals perceive and interpret them. In this regard, brochure designs should incorporate more effective visuals by considering the socio-cultural characteristics of the target audience. The recommendations are as follows:

- More visually supported brochures should be designed, but unnecessary and excessive visual use should be avoided.
- Visual selections should be appropriate for the target audience, considering cultural and social contexts in the images.
- Effective use of colors should be ensured to enhance the comprehensibility of messages. Choosing colors suitable for health topics can strengthen message delivery.
- The readability of the information presented in brochures should be improved. A simpler and clearer language should be used, ensuring harmony between visuals and texts.

In conclusion, this study provides important insights into how health brochures can be used as an effective communication tool. In health communication efforts, the strategic and conscious use of visual elements is crucial for attracting the target audience's interest and increasing awareness. By adopting these recommendations, health communication efforts can be more effective in engaging audiences and encouraging positive health behaviors, ultimately leading to improved public health outcomes.